

Eğitim Felsefesi

Editör: Faruk MANAV

3. Baskı

Editör: Doç. Dr. Faruk MANAV

EĞİTİM FELSEFESİ

ISBN 978-605-241-447-7

DOI 10.14527/9786052414477

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Ekim 2018, Ankara

3. Baskı: Aralık 2020, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.

İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105

Yenimahalle/ANKARA

Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306

Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Bu kitabın birden fazla yazılış amacı bulunmaktadır. Bunlardan birisi, literatüre akademik anlamda bir katkı sağlamaktır. Kitabın diğer amaçları arasında üniversitelerde okutulan *Eğitim Felsefesi* derslerine kaynak olarak katkı sağlamak, eğitim felsefesinin amacı, işlevi ve yapısı hakkında genel bir bakış açısı kazandırmak ve eğitim alanında araştırma yapacak araştırmacılara kaynaklık etmek yer almaktadır.

Kullandığı yöntemler, bakış açıları ve sorgulama tarzı ile bir felsefe disiplini olan eğitim felsefesi, eğitimin daha sağlam bir zemin üzerinde inşa edilmesini kolaylaştırmakta ve felsefe ile eğitim arasındaki bağı güçlendirmektedir. İçeriğindeki tartışmalar ve görüşler/düşünceler ile eğitime yeni ufuklar açan eğitim felsefesi, günümüzde önemli bir felsefe disiplini haline gelmiştir. Felsefe literatüründe, eğitimin amacı ve işlevi, eğitimde hangi özelliklere sahip insanın yetiştirileceği, eğitimin nasıl bir bilgilendirme anlayışına sahip olacağı gibi konularda filozofların yürüttükleri tartışmaların, bu önemli disiplinin ortaya çıkışına katkı sağladıkları düşünülebilir. Bu çerçevede eğitim felsefesini, kökleri antik çağlara kadar uzanan ve sağlam temeller üzerinde yükselen bir disiplin olarak düşünmek gerekmektedir. Bu kitap, bir eğitim felsefesi kitabı olması nedeniyle felsefi bakış açısının baskın şekilde hissedildiği bir kitaptır. Bu nedenle kitap, içeriğinde filozofların görüşlerinden hareket edilerek öğrencilerin ve uzmanların yararlanabileceği bir kaynak özelliğine sahip olacak şekilde oluşturulmaya çalışılmıştır.

Kitapta, öncelikle felsefe ile eğitim arasındaki ilişkiden başlamak suretiyle, eğitim felsefesinin ontolojik, epistemolojik, etik ve politik boyutları ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Ardından felsefe tarihindeki eğitime dair tartışmalar ve öne çıkan görüşler felsefe akımları ekseninde ele alınmıştır. Daha sonra, bilinen dört büyük eğitim felsefesi irdelenmiş, farklı anlayışların ve ideolojilerin eğitime dair dile getirdikleri hususlar, eleştirel pedagoji, Türk filozoflarının/düşünürlerinin eğitim görüşleri, Türkiye’de modernleşme sürecinde etkili olan düşünce akımları ve eğitim ile Türk eğitim sisteminin felsefi temelleri gibi konular hakkında genel bir çerçeve sunulmaya çalışılmıştır.

Okuyucularından gelecek her türlü eleştiri ve öneriye açık olan bu kitabın ortaya çıkışında büyük emekleri olan ve değerli zamanlarını ayırarak katkı sağlayan yazar kadrosuna ve kitabın okuyucuyla buluşmasına desteklerinden dolayı Pegem Akademi Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Sayın Servet SARIKAYA’ya teşekkürlerimi sunuyorum. Okuyucusunun bol olması dileğiyle...

Dr. Öğr. Üyesi Faruk MANAV

Nevşehir, 2018

ÜÇÜNCÜ BASKIYA ÖN SÖZ

İnsanlığın geçirdiği süreçler ve yaşanan gelişmeler göz önüne alındığında, canlı bir sistem olan eğitimin bu canlılığını korumak adına farklı bakış açılarına, farklı düşüncelere ve farklı görüşlere her zaman bir gereksinimin bulunduğu söylenebilir. Bu gereksinimi karşılama olanaklılığına sahip olan disiplin ise felsefedir. Felsefe, insan eğitimi üzerine gerçekleştirilen tartışmalar ışığında sağladığı ufuk zenginliği ile ideal insan eğitiminin nasıl olması gerektiğine ilişkin kazanımlar sağlamaktadır. Var olduğu günden bu yana, insanlığın neredeyse tüm sorunlarına ışık tutan felsefe, bundan sonra da eğitim de dâhil olmak üzere insanlığın tüm sorunlarına ve açmazlarına yol göstermeye devam edecektir. Yani bir bakıma felsefe, eğitim sisteminin düzenlenmesi ve biçimlendirilmesi ile eğitimin yaşanan çağa ayak uydurması gibi işlevlerle eğitim için her zaman önemli olmayı sürdürecektir.

Felsefe ile eğitim arasındaki koparılamaz bağın öneminden hareketle ortaya çıkardığımız bu kitap, eğitim konusundaki tartışmalara felsefeye yaklaşılacak farklı yolları gösterme amacıyla olmuştur. Bundan sonraki baskılarında da aynı amacı gütmeye devam edecektir. Bugüne kadar bu amacın gerçekleşmesine aracı olan başta değerli okurlar olmak üzere, kitabın ortaya çıkmasında büyük emekleri olan yazar kadrosuna, Pegem Akademi çalışanlarına ve desteklerinden dolayı Servet SARIKAYA'ya teşekkürü borç biliriz.

Doç. Dr. Faruk MANAV
Nevşehir, 2020
Editör

Bölümler ve Yazarları

Editör: Doç. Dr. Faruk MANAV

I. KISIM: FELSEFE VE EĞİTİM

1. Bölüm: Eğitim Felsefesine Giriş

Doç. Dr. Faruk MANAV

*Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
Felsefe Bölümü*

II. KISIM: FELSEFE AKIMLARI VE EĞİTİM

1. Bölüm: İdealizm ve Eğitim

Dr. Öğr. Üyesi Oya Esra BEKTAŞ

*Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
Felsefe Bölümü*

2. Bölüm: Realizm ve Eğitim

Arş. Gör. Dr. Dilek BAŞERER

*Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi
Felsefe Grubu Eğitimi Ana Bilim Dalı*

3. Bölüm: Natüralizm ve Eğitim

Selim UÇAK

*Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitimin Felsefi ve Kültürel Temelleri Ana Bilim Dalı
Doktora Öğrencisi*

4. Bölüm: Pragmatizm ve Eğitim

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Hürrem SÜNNEY

*Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı*

5. Bölüm: Varoluşçuluk ve Eğitim

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep BAŞERER BERBER

*Atatürk Üniversitesi, Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölümü*

III. KISIM: EĞİTİM FELSEFELERİ

1. Bölüm: Daimicilik

Dr. Öğr. Üyesi Tuba ACAR ERDOL

Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü

Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı

2. Bölüm: Esasicilik

Dr. Öğr. Üyesi Tuba ACAR ERDOL

Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü

Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı

3. Bölüm: İlerlemecilik

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Hürrem SÜNNEY

Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı

4. Bölüm: Yeniden Kurmacılık

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Hürrem SÜNNEY

Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Eğitim Bilimleri Bölümü

Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Ana Bilim Dalı

IV. KISIM: FARKLI İDEOLOJİLER VE ANLAYIŞLAR AÇISINDAN EĞİTİM

1. Bölüm: Liberalizm ve Eğitim

Selim UÇAK

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitimin Felsefi ve Kültürel Temelleri Ana Bilim Dalı

Doktora Öğrencisi

2. Bölüm: Marksizm ve Eğitim

Selim UÇAK

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitimin Felsefi ve Kültürel Temelleri Ana Bilim Dalı

Doktora Öğrencisi

3. Bölüm: Küreselleşme ve Eğitim**Selim UÇAK**

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitimin Felsefi ve Kültürel Temelleri Ana Bilim Dalı
Doktora Öğrencisi

V. KISIM: ELEŞTİREL PEDAGOJİ**1. Bölüm: Eleştirel Pedagoji ve Temsilcileri****Doç. Dr. Abdullah DURAKOĞLU**

Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü

Doç. Dr. İpek Beyza ALTIPARMAK

Bursa Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Sosyoloji Bölümü

**VI. KISIM : BAZI TÜRK FİLOZOFLARININ VE
DÜŞÜNÜRLERİNİN EĞİTİM GÖRÜŞLERİ****1. Bölüm: Farabî****Dr. Öğr. Üyesi Fegani BEYLER**

Bingöl Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
Felsefe Bölümü

2. Bölüm: Ziya Gökalp**Prof. Dr. Beyhan ZABUN**

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi
Felsefe Grubu Eğitimi Ana Bilim Dalı

3. Bölüm: İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu**Prof. Dr. Şakir BERBER**

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi
Felsefe Grubu Eğitimi Ana Bilim Dalı

Gamze ASLAN

Gazi Üniversitesi
Felsefe Grubu Eğitimi Doktora Öğrencisi

4. Bölüm: Hilmi Ziya Ülken

Prof. Dr. Şakir BERBER

*Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi
Felsefe Grubu Eğitimi Ana Bilim Dalı*

Gamze ASLAN

*Gazi Üniversitesi
Felsefe Grubu Eğitimi Doktora Öğrencisi*

5. Bölüm: Mümtaz Turhan

Dr. Öğr. Üyesi Neval KARANFİL

*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü*

VII. KISIM: TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ VE EĞİTİM FELSEFESİ

1. Bölüm: Türkiye’de Modernleşme Sürecinde Etkili Olan Düşünce Akımları ve Eğitim

Doç. Dr. Türkan FIRINCI ORMAN

*Başkent Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü*

2. Bölüm: Türk Eğitim Sisteminin Felsefi Temelleri

Prof. Dr. Baykal BİÇER

*Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü*

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

I. KISIM FELSEFE VE EĞİTİM

1. BÖLÜM EĞİTİM FELSEFESİNE GİRİŞ

1.1. Felsefe Nedir?.....	3
1.2. Felsefenin Bilim, Din ve Sanat ile İlişkisi	4
1.3. Felsefenin Değeri ve Yararı	6
1.4. Felsefe-Eğitim İlişkisi ve Bir Disiplin Olarak Eğitim Felsefesi	6
1.5. Eğitim Felsefesinin Boyutları.....	8
1.5.1. Eğitim Felsefesinin Ontolojik Boyutu ya da Eğitim Ontolojisi.....	9
1.5.2. Eğitim Felsefesinin Epistemolojik Boyutu ya da Eğitim Epistemolojisi	11
1.5.3. Eğitim Felsefesinin Etik Boyutu.....	13
1.5.4. Eğitim Felsefesinin Politik Boyutu	16
Kaynakça.....	18

II. KISIM FELSEFE AKIMLARI VE EĞİTİM

1. BÖLÜM İDEALİZM VE EĞİTİM

Giriş.....	21
1.1. Platon'un İdealizmi ve Eğitim Anlayışı	22
1.2. Kant'ın İdealizmi ve Eğitim Anlayışı	25
1.3. Alman İdealizmi ve Eğitim Anlayışı.....	27
1.3.1. Fichte	28
1.3.2. Schelling.....	29
1.3.3. Hegel.....	31
Kaynakça.....	33

2. BÖLÜM

REALİZM VE EĞİTİM

2.1. Realizm Nedir?	35
2.2. Realizmde Varlık, Bilgi ve Deđer	36
2.3. Realizmin Eğitim Anlayışı	38
2.4. Realist Eğitim Anlayışının Temsilcisi Aristoteles'in Eğitim Anlayışı.....	40
2.5. Realizmde Öğretmen, Öğrenci ve Okul Anlayışı.....	42
Kaynakça.....	46

3. BÖLÜM:

NATÜRALİZM VE EĞİTİM

Giriş.....	47
3.1. Natüralizmin Eğitim Görüşü.....	48
3.2. Jean-Jacques Rousseau'da Siyaset ve Eğitim.....	52
3.3. Rousseau'nun Deđer Anlayışı ve Eğitim.....	53
3.4. Rousseau'ya Göre İnsan ve Eğitimi	57
Kaynakça.....	63

4. BÖLÜM:

PRAGMATİZM VE EĞİTİM

4.1. Pragmatizm ve Eğitim İlişkisi.....	65
4.2. John Dewey'in Pragmatik Eğitim Anlayışına Örnek: Laboratuvar Okulu	71
Kaynakça.....	74

5. BÖLÜM

VAROLUŞÇULUK VE EĞİTİM

5.1. Varoluşçuluk Nedir?	75
5.2. Varoluşçulukta İnsan, Bilgi ve Deđer Anlayışı	79
5.3. Varoluşçuluk ve Eğitim Anlayışı	80
5.4. Varoluşçulukta Eğitimin Amacı	80
5.5. Varoluşçu Öğretmen, Öğrenme Yöntemi ve Müfredat	82
Kaynakça.....	85

III. KISIM EĞİTİM FELSEFELERİ

1. BÖLÜM DAİMİCİLİK

Giriş.....	91
1.1. Daimiciliğin Kökleri ve Gelişimi.....	91
1.2. Daimiciliğin Epistemolojik Dayanağı.....	95
1.3. Daimicilikte İnsan Doğası.....	95
1.4. Daimiciliğin Türleri.....	95
1.5. Eğitimde Daimicilik.....	96
1.6. Daimici Eğitim Programı.....	99
1.7. Daimicilikte Öğretmen-Öğrenci İlişkisi.....	100
1.8. Daimiciliğe Yönelik Eleştiriler.....	102
Kaynakça.....	104

2. BÖLÜM ESASİCİLİK

Giriş.....	105
2.1. Esasici Hareketin Doğuşu ve Gelişimi.....	105
2.2. Esasici Eğitimin Amacı ve Özellikleri.....	108
2.3. Esasicilikte Okulun İşlevi.....	110
2.4. Esasicilik Doğrultusunda Hazırlanmış Öğretim Programı.....	110
2.5. Öğretmen- Öğrenci İlişkisi.....	113
2.6. Esasiciliğe Yönelik Eleştiriler.....	114
Kaynakça.....	118

3. BÖLÜM İLERLEMECİLİK

3.1. İlerlemecilik ve Eğitim.....	119
Kaynakça.....	124

4. BÖLÜM**YENİDEN KURMACILIK**

4.1. Yeniden Kurmacılık ve Eğitim.....	125
Kaynakça	129

IV. KISIM**FARKLI İDEOLOJİLER VE ANLAYIŞLAR AÇISINDAN EĞİTİM****1. BÖLÜM****LİBERALİZM VE EĞİTİM**

Giriş.....	133
1.1. Liberalizmin Eğitim Anlayışı.....	138
1.1.1. John Locke(1692-104).....	143
Kaynakça.....	144

2. BÖLÜM**MARKSİZM VE EĞİTİM**

Giriş.....	145
2.1. Karl Marks (1818-1883)	145
2.2. Marksizm'in Eğitim Anlayışı	150
2.2.1. Politeknik Eğitim	157
Kaynakça.....	160

3. BÖLÜM**KÜRESELLEŞME VE EĞİTİM**

Giriş.....	161
3.1. Küreselleşme Sürecinin Eğitime Yansımaları	168
Kaynakça.....	174

V. KISIM ELEŞTİREL PEDAGOJİ

1. BÖLÜM ELEŞTİREL PEDAGOJİ VE TEMSİLCİLERİ

Giriş.....	177
1.1. Paulo Freire	178
1.2. Ivan Illich.....	180
1.3. Antonio Gramsci.....	182
Kaynakça.....	186

VI. KISIM BAZI TÜRK FİLOZOFLARININ VE DÜŞÜNÜRLERİNİN EĞİTİM GÖRÜŞLERİ

1. BÖLÜM: FÂRÂBÎ VE EĞİTİM

Giriş.....	191
1.1. Yaşamı.....	191
1.2. Öğrenimi	192
1.3. Kişiliği.....	192
1.4. Eserleri.....	193
1.5. Doğu ve Batı Entelektüel Kültürleri Üzerinde Etkileri.....	194
1.6. Fârâbî'nin Eğitim Düşüncesi.....	195
1.6.1. İnsanın Gerçek Mutluluğu(n) Kazan(ıl)ması ve Eğitim-Öğretimin Gerekliliği Açısından Durumu.....	196
1.6.2. Eğitim-Öğretim Faaliyetlerinde Başlıca Amaç ve Görevler	198
1.6.3. Eğitim-Öğretimde Aşamalar ve İzlenmesi Gereken Yöntemler	199
1.6.4. Öğretim Programı.....	201
Kaynakça.....	203

2. BÖLÜM ZİYA GÖKALP VE EĞİTİM

Giriş.....	205
2.1. İnsan Anlayışı ve Felsefi Dayanaklar	206
2.2. Ziya Gökalp'in Türkçülük Düşüncesi.....	207

2.3. Ziya Gökalp'e Göre Felsefede Türkçülük	208
2.4. Ziya Gökalp'e Göre Eğitim	209
2.5. Birey - Toplum ve Toplumcu Eğitim	210
2.6. Millet - Milli Fert – Milli Eğitim	210
2.7. Hars - Medeniyet ve Eğitim	212
2.8. Eğitim ve Kültürel Bütünleşme.....	213
Kaynakça.....	214

3. BÖLÜM

İSMAYIL HAKKI BALTACIOĞLU VE EĞİTİM

Giriş.....	215
3.1. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Görüşleri.....	215
3.2. Üniversite Hakkındaki Görüşleri.....	218
3.3. Öğretmen Hakkındaki Görüşleri.....	219
3.4. Çocuklarda Şahsiyet Dönemleri	220
3.5. Öğrenme ve Öğretme Metotları.....	220
3.5.1. Öğrenme Metotları	221
3.5.2. Öğretme Metotları	221
Kaynakça.....	222

4. BÖLÜM

HİLMİ ZİYA ÜLKEN VE EĞİTİM

Giriş.....	223
4.1. Hilmi Ziya Ülken'in Eğitim Anlayışı	223
4.2. Milli Eğitim	225
4.3. Hilmi Ziya Ülken'in Okul Hakkındaki Görüşleri.....	225
4.4. İlk ve Ortaöğretim	226
4.5. İlk ve Ortaöğretimde Dersler.....	227
4.6. Ortaöğretimde Değerler Eğitimi.....	229
4.7. Eğitim Yaşları.....	229
Kaynakça.....	233

5. BÖLÜM

MÜMTAZ TURHAN VE EĞİTİM

Giriş.....	235
5.1. Mümtaz Turhan'ın Düşüncesinde Eğitimin Yeri.....	235
5.2. Türk Eğitim Sistemindeki Aksaklıklar	237
5.3. Eğitim Sistemindeki Aksaklıklara Dair Çözüm Önerileri.....	238
Kaynakça.....	241

VII. KISIM

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİ VE EĞİTİM FELSEFESİ

1. BÖLÜM

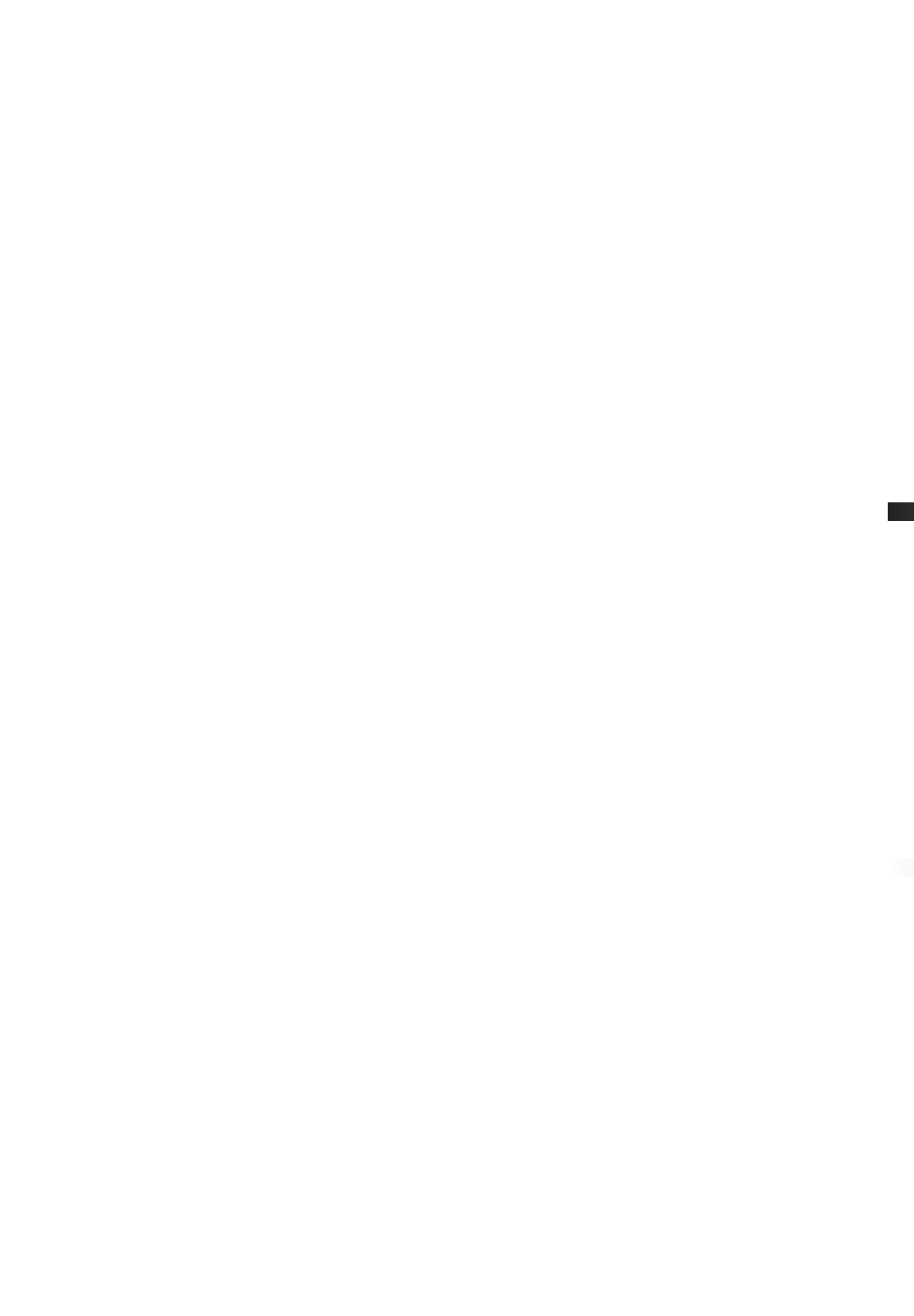
TÜRKİYE'DE MODERNLEŞME SÜRECİNDE ETKİLİ OLAN DÜŞÜNCE AKIMLARI VE EĞİTİM

Giriş.....	245
1.1. 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu ve Eğitimde Reform	247
1.2. Son Dönem Osmanlı'da Batılılaşma Tartışmaları	250
1.3. Osmanlı Modernleşmesinde Etkili Olan Düşünce Akımlarında Eğitim Düşüncesi	254
1.4. Cumhuriyet Döneminde Eğitimin Modernleşmesi.....	257
Sonuç Yerine.....	258
Kaynakça.....	259

2. BÖLÜM

TÜRK EĞİTİM SİSTEMİNİN FELSEFİ TEMELLERİ

Giriş.....	261
2.1. İslamiyet Öncesi Türk Eğitim Felsefesi.....	261
2.2. İslamiyet Dönemi Türk Eğitim Felsefesi	263
2.2.1. Selçuklularda Eğitim Felsefesi.....	266
2.2.2. Osmanlılarda Eğitim Felsefesi.....	267
2.2.3. Cumhuriyet Döneminde Eğitim Felsefesi	269
Kaynakça.....	272
Yazarlar Hakkında.....	275

I. KISIM

FELSEFE VE EĞİTİM

1. BÖLÜM

EĞİTİM FELSEFESİNE GİRİŞ

1.1. Felsefe Nedir?

Felsefe, ‘bilgelik sevgisi’ anlamına gelen Grekçe/Eski Yunanca kökenli *philosophia*’ya karşılık gelmekte ve bu kelime, ‘sevmek’ anlamındaki *phileo* ve ‘bilgelik’ anlamındaki *sophia* kelimelerinden oluşmaktadır (Cevzci, 2014a, s. 16). *Philosophos*, yani *filozof* kelimesi ise ilk defa ‘bilgeliğin aşığı, bilgiyi arayan’ anlamlarıyla Pythagoras tarafından kullanılmıştır (Hilav, 2018, s. 14). Düşünce tarihçisi Laertius, Thales’in her şeyi bildiği varsayımı ile onun sadece *sofos*, yani bilge sıfatını kullandığını ve Pythagoras’ın insanın her şeyi bilemeyeceğine ve sadece bilgelğe bir sevgi besleyebileceğine inandığına işaret etmektedir (Keklik, 1978, s. 6). O halde, felsefenin nihai amacı, aslında bir tür arayıştır. “Yani felsefe her zaman, bir doğruluk sevgisi ve arayışı; bir eleştiri, bir yaşayış, davranış ve ahlak sorunu olarak; doğru olana ve iyiye yönelmiş bir çaba olarak ortaya çıkmıştır.” (Hilav, 2018, s. 15). Bu çabanın ne olduğunu, tanımlardan ya da açıklamalardan anlamak pek mümkün değildir. Çünkü felsefenin ne olduğunu anlamanın yolu, onu gerçekleştirmekten yani, üretilen düşünceler üzerine derinlemesine düşünerek felsefeyi deneyimlemekten geçmektedir (Jaspers, 2018, s. 11). Yani felsefe, sadece felsefe yapılarak anlaşılabilir olan bir disiplin ya da etkinlik alanıdır. Ancak yine de toparlayıcı ve anlaşılır bazı tanımlar verilebilir. Yapılan bir tanıma göre: “...Felsefe, evren, insan ve değerleri özü itibarıyla anlamak amacıyla sürdürülen en kapsamlı bir araştırma, bütünleştirici bir açıklama çabasıdır.” (Gürsoy, 2006, s. 67). Yine başka bir tanıma göre felsefe, “Her durumda en temel ilkelere, doğru bilgilere, iyi ve güzel yaşama ulaşmaya yönelik yürütülen ussal ve eleştirel sorgulama biçimi.” (Güçlü, Uzun, Uzun ve Yolsal, 2008, s. 532) olarak görülmektedir. Buradan hareketle, felsefenin akıl ilkelerine dayalı, anlama ve açıklama üzerine kurgulanan, çeşitli sorularla şekillenen, sorgulamaya dayalı eleştirel bir etkinlik ya da çaba olduğu söylenebilir.

Felsefeyi kendine özgü kılan unsurlar ise kullandığı yöntemler ve bu yöntemler neticesinde elde ettiği bilginin niteliğidir. Bilgiye ulaşmak adına bilim, deney ve gözlem yöntemlerini kullanırken (Çüçen, 2013, s. 114-117), felsefe bu yöntem-

leri kullanmamaktadır. Felsefede bu yöntemlerin dışında bir yöntem çeşitliliği söz konusu olup bu yöntemler filozofların sorgulama şekillerine göre farklılık da göstermektedir. Söz gelimi, Platon, Hegel ve Marks'ın diyalektik yöntemi, Bergson'un sezgi yöntemini, Nietzsche'nin soy kütüğü yöntemini, Descartes'ın şüphe yöntemini, Husserl'in ise fenomenoloji yöntemini kullandıkları bilinmektedir (Cevizci, 2009, s. 107). Bunların dışında tümevarım, tümdengelim, çözümleyici (analitik) ve birleştirici (sentetik) yöntemler de felsefenin kullandığı yöntemler arasındadır (Çüçen, 2016, s. 28-32). Bu yöntemler neticesinde elde edilen bilgi ise belli bazı niteliklere sahip olmaktadır. Çıkış noktası bağlamında düşünüldüğünde, filozofun öznelliğinden doğan felsefi bilgi, filozofun bu bilgiyi soyut, genel ve kavramsal olarak kurgulamasından dolayı ise evrensel niteliğe sahiptir (Gündoğan, 2011, s. 24). Felsefi bilgi, felsefi soruşturma sonucunda elde edilen, tutarlı, önyargılardan uzak, mantık ilkelerine dayalı şekilde akıl ile temellendirilmiş bir bilgidir (Çüçen, 2016, s. 58). Felsefe, ilgilendiği alanlarda ele aldığı her türlü bilgiyi, düşünceyi vs. eleştirel bakış açısıyla yeniden değerlendirdiğinden dolayı felsefi bilgi, eleştirel bir bilgi türüdür (Tunalı, 2010, s. 23). Bunların dışında, felsefe tarihinin bir bütün olmasına dayalı olarak felsefi bilginin diğer hiçbir bilgi türünde bulunmayan bir diğer özelliği ise onun birikerek ilerleyen bir bilgi türü olmasıdır. Yani felsefi bilgi, kendisinden önceki felsefi bilgilerden ayrı düşünilemeyen bir yapıya sahiptir (Çüçen, 2016, s. 58). Bu bakımdan felsefede bilgilerin eskimesi ya da geçerliliğini yitirmesi gibi bir durum da söz konusu olamaz (Tunalı, 2010, s. 23).

1.2. Felsefenin Bilim, Din ve Sanat ile İlişkisi

Ana hatlarıyla yukarıdaki şekliyle ifade edilen felsefenin ilişki içerisinde olduğu ve zaman zaman da karıştırıldığı bazı alanlar bulunmaktadır. Bunlar bilim, din ve sanattır. Felsefenin genellikle karıştırıldığı alanların başında ise bilim gelmektedir. Oysaki felsefe ile bilimin belli ölçüde örtüştüğü noktalar olsa da aralarında önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Doğruluğu aramayı amaç edinmek bakımından benzerlik gösteren felsefe ile bilimin, aralarındaki fark, felsefenin incelediği konularda daha derine inmesinden kaynaklanmaktadır (Hilav, 2018, s. 16-17). Bu derine inişin temelinde yatan sorgulama ve soru sorma tarzlarında da belirgin bir fark bulunmaktadır ki, o da bilimlerin 'Nasıl?' sorusuyla, felsefenin ise 'Niçin?' sorusuyla yola çıkmasıdır (Keklik, 1978, s. 85). Sorgulama tarzlarındaki bu farklılıktan dolayı felsefede düşüncenin ve bu düşünce neticesinde elde edilen bilginin, bilimlerdeki benzer bir şekilde ilerleme kaydetmesi söz konusu olmadığından, bugün tıp alanında Hippokrat'ın ileriye olduğumuzu söyleyebiliriz. Ancak Platon'dan daha üst dü-

zeyde felsefe yaptığımızı söyleyemeyiz (Jaspers, 2018, s. 7). Çünkü felsefenin sorduğu ya da yanıt aradığı sorular, bilimlerin sınırlarının ötesine geçen nitelikte sorulardır ki, bu sorular, söz gelimi ruhun, sayının, güzelliğin, varlığın ne olduğuna ilişkin ve insan yaşamını anlamlı kılacak özelliğe sahip büyük sorulardır (Cevizci, 2014a, s. 27-28). Yani aslında felsefede daha derinden ve kökene dair yapılan bir sorgulama söz konusudur. Bu sorgulama ise belli bir noktada biten ya da sınırları çizilebilen bir sorgulama da değildir. Çünkü Jaspers'ın da vurguladığı gibi "Felsefe yolda olmaktır. Felsefenin soruları verdiği yanıtlardan daha önemlidir ve her yanıt yeni bir soruya dönüşür." (Jaspers, 2018, s. 11). Akıl yürütmeler ya da mantıksal argümanlar ile şekillenen bu sorular ile felsefe, kendine has bir düşünme etkinliğine dönüşmektedir (Cevizci, 2010, s. 642). Bunların dışında bilim nesnel, felsefe öznel. Bilim elde ettiği bilgiyi kanıtlar, felsefe ise akıl ile gerekçelendirir. Bilim yaşamda pratik yarar sağlarken felsefede böyle bir yarar yoktur (Cevizci, 2014a, s. 24-25). Ancak bu önemli farklılıklara rağmen, felsefenin zaman zaman bilimin verilerini felsefi etkinlerde kullanması, bilimin de felsefenin birleştiriciliğine ihtiyaç duyması nedeniyle felsefe ile bilim birbirleriyle ilişki içindedir (Çüçen, 2016, s. 60).

Felsefenin din ile olan ilişkisini gösterebilmek için ise öncelikle iki alanın farklılıklarını ve benzerliklerini ortaya koymak yararlı olacaktır. İki alan arasındaki en keskin ayrım, felsefenin akla dayalı bir etkinlik olması, dinin ise ilahî kaynaklı yani, vahye dayalı olmasıdır (Bolay, 2012, s. 33). Bu sebeptendir ki, dinin dogmatik olmasından dolayı, dinde eleştiriye ve şüpheye kesinlikle yer yok iken felsefede her şeyin eleştirilmesi ve sorgulanması doğal bir durum olarak görülmektedir (Tunalı, 2010, s. 27). İki alanın ortak noktası ise evren, insan, toplum gibi benzer konuları açıklama amacı içinde olmalarıdır (Çüçen, 2016, s. 61). Bu ortak amaca rağmen, yukarıda bahsedilen hususlardan dolayı, iki alanın aynı olmadıklarını, aksine farklı iki alan olduklarını söylemek mümkündür.

Felsefenin sanat ile de benzerlik ve farklılıkları bulunmaktadır. Sanat ve felsefenin ortak noktası, her iki alanın da dünyayı ve varlığı anlamaya çalışan, subjektif (öznel) etkinlik olmalarıdır (Tunalı, 2010, s. 27-28). Ancak felsefe, insanın akıl yürütme/ düşünme gücüyle şekillenen akla dayalı bir etkinlik iken, sanatta aklın değil, hayal gücü, sezgi ve duyguların ön planda olduğu (Cevizci, 2009, s. 115) ve bunun yanı sıra sanatın, güzelliği temele alan bir etkinlik olduğu söylenebilir (Çüçen, 2016, s. 62). Bu bakımdan felsefe ve sanatın belli ölçüde benzerlikleri olan iki farklı alan oldukları düşünülebilir.

Özetle felsefe, bilim, din ve sanattan farklı olarak kendine has özellikleri bulunan bir etkinlik alanı olup bu alanlar üzerine de felsefe yaparak bilgi üretiminde bulunan bir disiplindir.